

יהודי אפגניסטן ב'פרגוד'. 15.6.05

1. מסורות העם האפגאני על עשרת השבטים

גלות שלמנאסר מלך אשור 720 לפנה"ס.

מציאות ואגדה ירדו כרוכים.

מחסן-י אפגאני - המאה ה-16 ותאריך-י-אפגאן – שבו מצוין כי האפגאנים הם צאצאי בני ישראל.

הם מכנים את עצמם בני ישראל. הם טוענים שהם צאצאי המלך שאול. המלך נבוכדנאצר הגלה אותם לאזור הגור בצפון בעקבות הריבוי הטבעי הגדול שלהם הם נודדים לעבר הרי קאבול, קאנדהאר וגזני. עד להופעתו של מוחמד הם קיימו את חמישה חומשי תורה. משהשתכנעו באמיתות תורתו הם קיבלו על עצמם את האיסלם הסוני, אך שמרו במקביל על מסורות ומנהגים של היהדות. היו להם מנהגים של שילוח השעיר לעזאזל. חלוקת הנחלות נעשית בסגנון התנ"כי שאין מעבירים נחלה משבט לשבט והחלוקה נעשית בגורל.

נוסעים רבים והנשיא בן צבי ליקטו מסורות של העם האפגאני.

התנ"ך:

וַיִּגַּל אֶת יִשְׂרָאֵל אֲשׁוּרָה וְיוֹשֵׁב אוֹתָם בַּחֲלָח וּבַחֲבוּר, נָהָר גּוֹזָן וְעֵרִי מְדִי (מל"ב יז, ו)

ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה ויביאם לחלח וחבור והרא ונהר גוזן (דברי הימים א ה כו)

יהודי אפגניסטן זיהו את חבור עם מעבר חיבר; הרא – עם העיר הראת שנקראה אלכסנדריה דהרא. ר' בנימין מטודלה ור' אברהם אבן עזרא ייחסו את נהר גוזן עם נהר גזני ליד העיר גזני.

הנוסע אפרים ניימרק שביקר בסוף המאה ה-19 מספר ממה שחזו עיניו:

האפגאנים המה סונים לא שיעים ולבד מזה יתייחסו מלכיהם על שבט בנימין. ועוד הגדות רבות בין העם כי ישנם באפגאניסטאן התיכונה יושבי אוהלים המאמינים כי אם יבשלו בשר בחלב ימותו כל הצאן, כי ישנם אשר יניחו פאת ראשיהם – את זה ראיתי גם בפרס – כי ישנם אשר ילבשו מין מלבוש הדומה לציצית, מכל אלה יוכיחו כי מזרע היהודים המה.

עדי ראה סיפרו על נשות השבט המדליקות נרות בערב שבת ולאחר לידתן הן מקפידות להיטהר בבריכה או בנהר. אם יכבה נר השבתטרם כולותו תמות נפש קרובה במשך השנה. חולה מסוכן המביט בנר יירפא. רבים מהם נימולים ביום השמיני.

בצד אמונתם באיסלאם הסוני יש להם חוקה שבטית פוכטון ואלי, שיש בה דמיון לחוקה העברית בשיטת עין תחת עין, שן תחת שן.

דמיון פיזיונומי בין היהודים לבין הפושטונים. הם שונים מן העמים שמסביב. רבים בעלי שיער בהיר או אדמדם ועיניים תכולות.

סיפורו של מוכר העיתונים ובנו מגודל הפיאות בדרכם לארץ ישראל.

הרופא הצבאי בלוו בקאנדאהר – אנטישמי – המוכיח שהם אמנם ממוצא יהודי.

ההתיישבות היהודית בחוראסאן – שמשמעה ארץ השמש – חרס –

מקורות עבריים: פרשנות ימי הביניים הרבנית והקראית המתייחסת לקהילות בחוראסאן.

רב האי גאון (סוף המאה ה-9) מספר על מנהגם של יהודי האזור מזה 100 שנה לקדש אישה בלי כתובה ולהכריז הרי את מקודשת ולענוד טבעת. פרשני ימי הביניים בספרד ופרשנים קראיים מספרים על מספרם הגדול של היהודים שחיו באזור.

מקורות מוסלמיים מספרים שעומר השני הורה שלא להרוס בתי כנסת אך לא לאפשר הקמתם של בתי כנסת חדשים. במקורות המוסלמיים יש איזכור של משוררים ומלומדים יהודים לצד סוחרים.

על דרך המשי נמצאו כתובות סלע בעברית, שנכתבו כנראה על ידי סוחרים נודדים.

החשוב ביותר הן מצבות קבורה מן המאות ה-11, 12 וה-13 שנתגלו בפירוז קו על ידי חוקרים איטלקים שחיפשו מונומנטים בודהיסטים וגילו בית קברות יהודי קדום. התאריך על המצבות הוא לפני מניין השטרות. המצבות אינן מוקדשות לא לפשוטי עם, לא לנשים ולא לילדים..

המעניין כי גילוי המצבות מתקשר למסורות השבטים הפתניים הטוענים כי תחילה התגוררו היהודים באזור הגור בצפון מערב אפגניסטן ורק אחר כך נכנסו לפני הארץ, כנראה בעקבות הפלישה המונגולית במאה ה-13.

חיי הקהילה עולים בצורה ברורה מן המצבות:

התואר אלוף, ראשהסדרנות, ריש סידרא ראש הסדר, חכם מלמד, ראש הכנסה, ראש הקהל, עזרת הקהל, נשיא והתואר זקן וישיש – הבחור הזקן – כשהכוונה לזקן – זה קנה חכמה.. כמו כן נמצאו פונקציות כלכליות, פוקד תומאן, פקיד, פקיד הסוחרים, תגר, מערוף במלך. בין המצבות נמצאו גם כהנים ולוויים.

מצבת השר והטפסר – מצבה מפוארת 1365 קנדאהר. מצביעה על עושר חומרי
ועושר תרבותי.

סחר יהודי חובק עולם

משולש ההישרדות

סיפורם של האנוסים – עלילת דם 1839

1840- בריחה לאפגניסטן והקמת הקהילה.

מתתיה גרג'י פרשן, כרוניקן.

1856 – כיבוש פרסי של הראת וגירוש היהודים למחנה הסגר:

לקרוא מעמוד 159

עליות